

**ESFORÇOS PER INTRODUIR LA LECTURA
DE LA BÍBLIA A ESPANYA A PRINCIPIS DEL S.XIX (1808–1821).
EL PAPER DE LA SOCIETAT BÍBLICA BRITÀNICA I ESTRANGERA**

Carmen Capó i Fuster

Introducció: la lectura de la Bíblia fins a la Il·lustració. Alguns apunts històrics

En el segle XII és quan s'inicien les primeres traduccions de la Bíblia del llatí, la qual cosa va suposar l'accés de molts laics i religiosos, que no sabien llatí, a les Sagrades Escriures.

Aquesta llibertat, però, no durà més d'un segle. Al·legant que la lectura en llengua vulgar afavoria l'aparició i el desenvolupament de moviments herètics, es van decretar condemnes eclesiàstiques contra la possessió de la Bíblia en llengua vulgar.

La primera va tenir lloc en el Concili de Tolosa celebrat contra els albigesos l'any 1229; la segona es produiria pocs anys més tard: el 1233 dins el Sínode de Tarragona presidit pel rei Jaume I d'Aragó. Aquestes prohibicions van ser renovades en les sentències que varen dictar Enric IV i els reis catòlics¹.

Les esmentades desautoritzacions no van ser gaire respectades, com demostren les nombroses traduccions bíbliques medievals avui conegudes² i les polèmiques que sorgeixen en les primeres dècades del S. XVI quan Erasme i l'escola humanista reivindiquen la necessitat de l'existència de traduccions de la Bíblia en llengua popular, com a forma que el poble assoleixi una religiositat vertadera.

Va ser aquesta eferescència humanista junt a l'adveniment de la Reforma protestant, que també postulava la lectura de la Bíblia, el que va determinar que la Seu romana decretés una nova regulació sobre l'edició i ús del Llibre sagrat.

La butlla de Pius IV (24-3-1564) manava la publicació de l'Índex de llibres

1. Per a una història més detallada, vegeu: Villanueva, D.L.: *De la lección de las Sagradas Escrituras*. Oficina de B. Monfort. València, 1791. Pel que fa a Catalunya, Bonet i Baltà, J.: *La Bíblia en llengua vulgar després de l'autorització emesa per la Inquisició*. "Revista Catalana de Teologia" (1979), pp. 167-212.

2. Per a una relació de bíblies, Reinhardt, K.: *Biblioteca bíblica ibérica medieval* C.S.I.C. Madrid, 1986. A Catalunya, Aguiló i Fuster: *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta el presente (1860)*. Curial Documents. Barcelona 1977.

prohibits, elaborat durant el Concili de Trento (a. 1546), amb la inclusió de deu regles generals. La Regla IV és la que prohibia la lectura de la Bíblia traduïda en llengua vulgar.

La duresa en l'aplicació d'aquests Índexs a Espanya va motivar l'esmoreïment de les discussions sobre la conveniència de la lectura de la Bíblia durant els últims anys del S. XVI i al llarg del XVII, encara que fora de les nostres fronteres apareixen traduccions de la Bíblia en castellà realitzades per protestants espanyols exiliats. La primera a Basilea l'any 1569, l'autor de la qual fou Casidoro de la Reina; la segona, de Cipriano de Valera es publicà a Amsterdam l'any 1602.

No és, però, fins a S. XVIII que el tema torna a manifestar-se amb força a Espanya de mà dels reformistes religiosos "il·lustrats" o "pre-il·lustrats"³, els quals coneixen la profunditat religiosa en l'estudi de la Bíblia continuant la tradició erasmista del S. XVI. D'aquesta manera l'obra d'Erasme i les dels seus deixebles espanyols del Segle d'Or (Lluís Vives, Lluís de Lleó...) són publicades per l'historiador Gregori Mayans⁴ i transmeses a la seva escola valenciana, de la qual Climent, Bertran, Lassala i Villanueva foren els principals deixebles.

Paral·lelament anaven arribant els corrents europeus, bàsicament jansenistes francesos que ja des del primer moment s'havien inclinat per la defensa de la lectura de la Bíblia en llengua vernacle⁵ dins una exhortació general al retorn de l'esperit de l'Església primitiva.

És en aquest context que en 1757 el Papa Benet XIV publicà un decret de la Congregació de l'Índex, pel qual s'anul·lava la Regla IV anterior i s'autoritaven les traduccions dels llibres sagrats sempre que fossin aprovades per la Seu Apostòlica o publicades amb notes dels Sants Pares o doctors catòlics.

A Espanya l'anomenat decret no s'aplicaria fins al 26 de desembre de 1782 (7 de gener de 1783 per a alguns historiadors), quan precisament un deixeble de Mayans, Felip Bertran, des del seu càrrec d'Inquisidor General permetia les versions de la Bíblia en llengua vulgar. El decret quedà finalment reproduït com a Regla V del "Índice Ultimo de los Libros Prohibidos ..." publicat a Madrid en 1790 pel seu successor Agustín Rubin de Cevallos.

Des d'aquesta data els esforços per difondre la Bíblia es produeixen amb inusitada rapidesa. Dues obres destaquen: 1) la publicació per J.L. Villanueva

3. Ramon Corts i Blay fa una documentada exposició dels termes *il·lustració* i *pre-il·lustració* i *jansenisme* que ajuden a veure la complexitat de la denominació dels reformistes religiosos del S. XVIII. Corts i Blay, R.: "L'Arquebisbe Felix Amat (1750-1824) i l'última il·lustració espanyola" F.C.A. Ed. Herder, Barcelona, 1992. Pp. 11-14

4. Per a un estudi del pensament de Mayans: Mestre Sanchis, A.: "Il·lustración y Reforma de la Iglesia. Pensamiento político-religioso de D. Gregorio Mayáns i Siscar (1699-1781)". Publ. del Ayuntamiento de Oliva. Valencia, 1968.

5. Prova d'aquesta afirmació és la publicació a França de la Gran Bíblia (1696), entre altres.

del llibre “De la lección de las Sagradas Escrituras” (1791), on l'autor fa una enèrgica defensa de la Bíblia en llengua vernaclea i 2) la traducció de la Bíblia en llengua castellana pel P. Felip Scio de San Miguel l'any 1793.

A Catalunya, sorprenentment, no es produeix el mateix fenomen. Malgrat que els bisbes de caire “il.lustrat”, com Climent, defensaven tant la presència de la llengua catalana com a instrument d'evangelització, com la idea que la renovació cristiana passava per la Bíblia viscuda al poble, no trobem bíblies o llibres bíblics fins als darrers anys del S. XIX⁶ que no sigui l'edició protestant del Nou Testament en català publicat per la Societat Bíblica Britànica i Estrangera a Londres, l'any 1832, després d'una proposta fallida en els anys 1820–21, de la qual parlarem al llarg d'aquest treball.

La qüestió de la Bíblia a l'Espanya liberal dels inicis del s. XIX

L'aprovació inquisitorial de la lectura de la Bíblia no va suposar la seva acceptació per part de tot l'estament eclesiàstic; al contrari, els defensors d'aquesta postura van haver d'enfrontar-se a una dura oposició que va demostrar l'existència de dues formes d'entendre la religiositat⁷. Uns eren partidaris d'una religió més cerimonial i preferien que el poble no conegués directament la Bíblia; a l'altre costat, la minoria “il.lustrada”, hereva de la tradició eramista del S. XVI, que lluitava per una església senzilla, sense aparell extern de poder que tingués com a model l'Església primitiva, i que preconitzava el coneixement directe i personal del Llibre Sant com a font d'una vida veritablement espiritual⁸.

En un primer moment, els pensaments dels “il.lustrats” van tenir ressò en les primeres Corts liberals de Cadis (1812), on representants d'aquesta línia, com J.L. Villanueva o V. Blasco, entre altres, formaven part de la Junta de Matèries Eclesiàstiques. En l'elaboració del projecte per a la celebració d'un Concili nacional quedaren recollides les seves idees bàsiques encaminades a fixar les bases d'una diferent forma de veure la religió: creació d'un nou *sta-*

6. Bonet i Baltà. o.c. Pàg. 201.

7. Per a una més àmplia explicació de les polèmiques a l'Estat espanyol, vegeu Mestre Sanchis, A.: “*Religión y cultura en el S. XVIII español*”. Historia de la Iglesia en España. B.A.C. Madrid, 1979. Vol. IV pàg. 732.

8. Aquesta dualitat en principi estrictament religiosa començava a deixar entreveure unes conseqüències politico-socials, que com comprovarem es varen fer evidents durant el trienni liberal.

tus social del clergat i reestructuració i organització externa de l'Església⁹.

L'interès anava dirigit principalment a l'educació d'un clergat secular (el rector sobretot) que es volia que fos pastoralista i amb un bon coneixement de la Bíblia, i a la supressió dels actes religiosos extremament externs que ratllaven la superstició¹⁰. Tot això suposava l'intent d'aconseguir de tornar als orígens de l'Església, la qual cosa implicava privar a l'actual de tot tipus de funcions temporals (administratives, judicials i sobretot econòmiques)¹¹.

Els homes del trienni liberal seran els que recolliran i ampliaran aquesta obra fracassada pel retorn de Ferran VII i pel rebuig d'una gran majoria de l'estament eclesiàstic. Les idees dels diputats de les Corts gaditanes apareixen constantment en els projectes i en l'actuació religiosa dels liberals de 1820, que entomen la concepció d'una Església basada en la dels primers temps del cristianisme, sense el luxe ni les riqueses de les altes jerarquies i dels regulars, una església -com assenyala Revuelta- que calia trobar en la meditació i l'estudi de les Escripures¹².

Les crítiques dels liberals davant la situació eclesiàstica es van canalitzar en un primer moment a través d'articles periodístics. Un exemple és la publicació en el diari *Gaditã* del 3 de novembre de 1820 de l'opuscle escrit per León de Arroyal vers 1795 "Oración apologética en defensa del estado floreciente de España" i editat des de 1812 amb el títol "Pan y toros". S'hi condemna la situació religiosa espanyola i s'invoquen les Sagrades Escripures. Així podem llegir "Entre nosotros ha estado por muchos siglos en un miserable abandono el estudio de las Sagradas Escrituras que son la fuente y cimiento de nuestras creencias (...) Las Sagradas Escrituras, pan cotidiano de las almas fieles, se han negado al pueblo como veneno mortífero, sustituyendo en su lugar meditaciones pueriles e historias fabulosas (...) La religión la vemos reducida a meras exterioridades"¹³.

Altres diaris com el *Diari Constitucional*, publicat a Barcelona i dirigit pel clergue Antoni Guillén de Mazón, que com veurem tenia estrets contactes

9. Per a un estudi de les reformes: La Parra, E.: "El primer liberalismo y la Iglesia. Las Cortes de Cadiz". Inst. de Estudios JuanGil-Albert. Alicante, 1985. Pp. 67-133 i 267-286.

10. Feliu i Monfort recull l'obra que ja el bisbe Climent realitzà a Barcelona per a aconseguir que les processons fossin veritables actes de pietat. Feliu i Monfort, G.: "La clerecia catalana durant el Trienni Liberal". Inst. d'Estudis Catalans. Barcelona, 1972. Pàg. 23.

11. Aquestes idees es van concretar en una sèrie de mesures revolucionaries: Supressió de la Inquisició, Reforma dels regulars i una tímida desamortització.

12. Revuelta, M.: "Política religiosa de los liberales del S. XIX" C.S.I.C. Madrid, 1973. Pàg. 86. L'autor fa notar que aquest sentiment de retorn a la puresa de l'Església havia estat també escrit pels exiliats de Londres en l'any 1819 "y serian explotados por toda la prensa liberal subsiguiente"

13. Citat per Revuelta, M. o.c. Pp. 87-88.

amb la Societat Bíblica Britànica i Estrangera, continuen en aquesta línia de queixes contra la ignorància bíblica del clergat i el recel davant la lectura en llengua vulgar de la Bíblia, especialment del Nou Testament¹⁴.

És en aquest moment que la lectura de la Bíblia com a instrucció del poble transcendeix al seu caràcter espiritual fins a un de més polític i social: El coneixement de la Bíblia suposa l'alliberament de l'home atrapat en la seva ignorància que l'ha conduït a la superstició, i que ha fomentat un tipus d'Església tancada i preocupada només pel seu poder temporal¹⁵.

Els liberals volien, amb la instrucció religiosa i política, fer superar al poble la falsa antinòmia entre religió i món modern i obtenir "així un més recte servei a Déu i una millora en la vida político-social"¹⁶.

Qui seria l'encarregat de la instrucció d'un poble majorment analfabet? El rector, que és el que conviu dia a dia amb ell, que és la figura en la qual el poble ha posat la seva confiança. Ell transmetrà la paraula de la Bíblia; d'aquí la importància que adquireix la seva educació bíblica.

Ara com a Cadis només la minoria formada pels eclesiàstics liberals, entre els quals hi ha els antics "il·lustrats"¹⁷, recolzaran aquestes idees, que moltes vegades provenen d'ells. És el cas entre altres de Fèlix Amat, deixeble de Climent, del seu nebot Torres i Amat, i dels diputats a Corts J.L. Villanueva (ja diputat en 1812) o López Castrillo, bisbe auxiliar de Madrid. No és casualitat, doncs, que la Societat Bíblica Britànica i Estrangera cerqui el seu recolzament per a distribuir les edicions de les seves bíblies.

La Societat Bíblica Britànica i Estrangera. Els primers contactes amb Espanya a través de Catalunya

Els combatadors de la idea de difondre la Bíblia entre el poble van utilitzar moltes vegades com a argument el caràcter protestant d'aquest pensament i van acusar als seus defensors de pertànyer a la "secta protestant" o d'estar-hi

14. Vegeu entre altres l'article del 28-11-1820, pàg. 3, el del 30 d'agost de 1821, i els diferents articles escrits pel mateix Mazón titulats "*Discursos religiosos*" apareguts el 23-12-1820 (pp. 3-4), el 29-12-1820 (pp. 1-3) i el 8 i 23 de gener de 1821.

15. Martínez Quintero assenyala que, ja abans de les Corts de Cadis, l'acusació que amb més freqüència van dirigir els liberals a l'Església fou la d'evitar "les llums" i dificultar la instrucció pública. Martínez Quintero: "*Los grupos liberales antes de Cádiz*". Madrid, 1977. Pàg. 118.

16. Feliu i Monfort, G. o.c. Pp. 85-86.

17. Feliu i Monfort fa una interessant distinció entre els clergues liberals catalans els quals divideix en antics il·lustrats, moderats i exaltats. Feliu i Monfort. o.c. Pp. 120-128.

en relació. Un exemple és el llibre *Bosquejo del Jansenismo*¹⁸, en què clarament s'acusava les bíblies en llengua vulgar de ser "otro medio jansenístico–protestante para poner en manos del vulgo la interpretación de los Libros Santos y sacudir el yugo de la autoridad".

No anaven del tot foraviats. Era evident que hi havia punts de contacte entre els liberals (laics i religiosos) i la ideologia d'una institució protestant com era la "British and Foreign Bible Society" (BFBS). Aquesta Societat protestant havia deixat assentat des de la seva constitució, pel març del 1804, que el seu objectiu era contribuir a la difusió de les Santes Escripures "both at home and abroad" (dins de casa i a l'estranger)¹⁹. D'aquesta manera podem dir que la BFBS neix per fer possible una de les màximes protestants: la Bíblia és propietat de tots els cristians. Màxima, però, que la realitat negava: solament una elit podia adquirir-la a causa del seu alt cost.

Es a solucionar aquest problema (que a Espanya també es donava) que la BFBS dirigeix tots els seus esforços. Com es diu en un fullet publicat es 1824: "El fin que se propuso fue el suministrar tan grande acopio de bíblies en todas las lenguas conocidas y ponerlas en venta a precios tan moderados que no haya persona que esté penetrada dela necesidad de este libro, el más importante de todos a quien no sea posible procurarse un ejemplar"²⁰.

Si el primer objectiu era la distribució de la Bíblia per la majoria de països del món, el fi últim era lluitar contra "la preponderància de la ignorància, la superstició i la idolatria"²¹. La Bíblia era entesa així com un mitjà per a l'alliberament de l'home: "La Bíblia aporta els principis de moralitat i vertadera llibertat"²² i "és el germen preciós de concordança cristiana i felicitat social"²³.

Això suposava que la Bíblia no havia d'incloure cap tipus de nota o comentari; era aquesta absència la que garantia la màxima llibertat de l'home enfront de la Bíblia; era la lliure interpretació dels textos sagrats. Aquesta norma va ser el punt de discòrdia amb l'Església Catòlica i que va dificultar la dis-

18. "*Bosquejo del Jansenismo o sea disertación Histórico-teológica sobre la secta y los errores del jansenismo*" por un prebendado de la Santa Iglesia de Toledo. Biblioteca de Religión o sea colección de obras contra la incredulidad y errores de estos últimos tiempos. Imprenta de D.E. Aguado. Madrid, 1828. tomo XVIII.

19. La BFBS, creada a Londres el 7 de març de 1804, estava regida per un "Committee" format exclusivament per laics: 15 havien de ser membres de l'Església d'Anglaterra, 15 d'altres comunitats cristianes (metodistes, luterans, etc) i 6 estrangers residents a Londres. Els pastors tenien funcions més aviat honorífiques. Per a un estudi del naixement i activitats de la BFBS, es pot consultar: Browne, G: "*History of the BFBS*" London 1859 i Canton, W.: "*A History of the BFBS*" John Murray, London 1904.

20. *Breve Noticia de la Sociedad Bíblica*. Chelsea, 1824. Pàg. 1.

21. Canton, W. o.c. Pàg. 22; i Browne, G. o.c. Pàg. 14.

22. "*La Societé Britannique et etrangere 1804-1819*" Nancy 1889. Pàg. 62.

23. *Breve Noticia de la Sociedad ...* o.c. pag. 2.

tribució de les bíblies de la BFBS per Espanya.

Els primers contactes amb la Península van ser a través dels presoners de guerra espanyols. Per a ells es van fer imprimir Nous Testaments en la versió d'Enzinas²⁴. L'any 1808, quan els presoners són repatriats, reben com a regal aquests Nous Testaments. Però aquesta acció no va tenir gaire transcendència en el poble espanyol. La BFBS, conscient de la força i el poder de l'estructura eclesial espanyola, va decidir dirigir els seus esforços cap a Amèrica. L'any 1813 Gibraltar comença a funcionar com a centre de distribució vers el Nou Món. Canton²⁵ apunta que aquest any còpies del Nou Testament van ser comprades per catòlics i enviades a Cadis, Malaga i les Illes Balears.

No serà, però, fins a l'any 1817 que les relacions amb Espanya semblen anar per bon camí. Així una carta datada el 24 d'abril del mateix any és llegida davant el "Committee" de Londres. En aquesta el reverend Chabrand, pastor de Toulouse, donava les gràcies per la tramesa de 50 Nous Testaments i afegia que la seva intenció era enviar-los a Barcelona on les "seves relacions eren cada cop més satisfactòries"²⁶. Tina Barrass²⁷ comenta que és possible que els contactes de Chabrand fossin amb Torres Amat. Nosaltres sabem, per un escrit del mateix autor, que havia rebut propostes de fer una traducció de la Bíblia al castellà l'any 1818 "... el nuevo traductor español se negó en 1818 a hacer una edición de su versión castellana para las Américas, despojada de todas las notas y del texto de la Vulgata, que se le pidió de parte de una sociedad estrangera que ofrecia costearlas"²⁸.

L'interès, doncs, per Espanya venia del sud de França, on els lligams històrics amb la Catalunya Sud sobreviuen. Les relacions més contínues no seran, però, amb el reverend Chabrand, sinó amb un altre protestant francès membre de la BFBS: el reverend de l'Església Reformada de Montpellier, Abrahan Louis Lissignol.

24. Sobre la traducció d'Enzinas, vegeu: Flores, J. *¿Qué es la Biblia?*. Ed. Alturas. Barcelona, 1968. Pàg. 117.

25. Canton, W., o.c., Vol. I Pàg. 232.

26. Arxiu de la Bible Society a Cambridge (ABSC). Home Letters, 1817.

27. Barrass, T.: *The Catalan New Testament and the B.F.B.S.*. Cambrigde, 1968.

28. Torres Amat: *Sobre las versiones de la Biblia sin notas. Reflexiones que hace al supremo gobierno y que añadidas algunas palabras se extractaron después de la Gaceta del 5 de este mes y en otros periódicos*. Imprenta de Fuentenebro. Madrid, 1839.

Relacions d'alguns liberals i la BFBS per a introduir la Bíblia: El cas d'Antoni Guillen de Mazón i Manuel Pérez Hervás

El reverend Lissignol és descrit en l'"Annual Report" de 1821 com "el més ardent propagador de la Bíblia al sud de França"²⁹. Va ser aquest entusiasme el que el porta a seguir de prop els esdeveniments que s'anaven produint a Espanya. En el Report de 1820 apareix per primer cop un resum d'una carta que Lissignol havia enviat a la BFBS el 2 d'agost de 1819. Hi expressa les esperances que té de trobar "en l'acabament dels successos que ara tenen lloc, una oportunitat per a comunicar a la vella i nova Espanya el Llibre sagrat"³⁰.

Pel juny del 1820 Lissignol afirma que ja havia arribat el moment oportú perquè l'obra de la BFBS prosperés: "És una ocasió única (parlo de les circumstàncies actuals) per a reprendre la difusió de les Escripures, perquè aquestes seran afavorides pels bisbes jansenistes i el Confessor del Rei"³¹. La raó per a cercar el seu recolzament l'explica Lissignol en una carta datada el desembre d'aquell mateix any: "Espanya està en revolució, però el culte a les tenebres és fort i els prejudicis obtinguts per segles d'Inquisició han deixat profundes arrels. L'aparició d'un estranger missioner no farà més que mal, i per a treballar amb èxit en la mateixa obra cal que homes de la mateixa Església se n'ocupin. Que la Bíblia es converteixi en la regla de l'Església Espanyola"³².

Pel gener de 1820 Lissignol ja havia contactat amb un liberal espanyol que el podia ajudar en la seva empresa: Manuel Pérez Hervás. Pel que sabem, Pérez Hervás era un exiliat liberal de la primera immigració espanyola a França de l'any 1814. S'instal·là a Montpeller, on coneix Lissignol. Ell mateix ho explica en dues cartes que envia al Committee de Londres i en les quals també manifesta les seves idees: "La divina providència me hizo conocer al respetable M. Lissignol y estaba muy lejos de mi la idea de que llegara el día de poderse realizar por su mediación el más importante servicio que reclama mi querida patria hace muchos años. El deseo de verla libre del fatal monstruo de la Inquisición me decidió a abrazar el partido del invasor de España (...). Jamás perdí la dulce esperanza de ver destruido en mi patria el fatal tribunal. Para lograr tan bella idea he trabajado infatigablemente los ocho años

29. ABSC. Annual Report 1821. London. Pp. 72-73. D'altra banda, cal dir que hem trobat en els arxius departamentals de l'Herault (Montpeller) que Lissignol era pastor ajudant del reverend Michel de l'Església Reformada de Motpeller, d'aquí la seva llibertat de moviments al servei de la BFBS.

30. ABSC. Report núm. 16 London. 1820. Pàg. LXVII.

31. ABSC. Lissignol 3-6-1820. Foreign Correspondence Inward, (Cor. Inw.). 1820. 25 f.

32. ABSC. Lissignol 24-12-1820. Cor. Inw. 55 d.

que ha durado mi emigración, empleando parte de mis fondos en traducir en español las obras que más directamente podían derrocarlo. Entre estas se encuentran “La libertad religiosa” y el “Manual de Inquisidores. (...) Y para perfeccionar la obra comenzada vamos a imprimir en el majestuoso idioma castellano las palabras del Salvador, y con esta obra evangélica destruiremos la multitud de fanáticos que hacen circular en las tiernas manos de la juventud”³³.

En l'altra carta, Pérez Hervás expressava quins eren els seus objectius: “Estoy decidido, afirma, a hacer todas las comisiones que crea necesario para que tengan efecto las benéficas intenciones de la Sociedad Bíblica. La España fanática tiene necesidad de conocer la verdad evangélica, como español es mi deber hacerla conocer por todos los medios que esten a mi alcance”³⁴.

Com podem comprovar i com declara Lissignol, Pérez Hervás es dedicà a l'obra bíblica amb “gran cor”³⁵. Mancava ara l'home que pogués fer progressar la missió bíblica a Espanya. Per l'octubre de 1820, Lissignol escriví a Londres³⁶ comunicant que ja ha trobat l'home: “és un eclesiàstic de nom Antoni Guillen de Mazón, prevere de l'ordre Royal, militar i de la Cavalleria de l'Ordre de Montesa, que Mr. Hervás m'ha presentat com un dels primers literats de la seva nació”³⁷. La seva intenció és formar una Societat de Savis a Espanya, per a la defensa de la religió contra els increduls i de treballar en la propagació de les Escripures.

Hervás afegia: “Este dignísimo Ministro del Altar: sus extraordinarios conocimientos de las Sagradas Escrituras, su sabiduría, su celo por el bien de la especie humana, todo esto le hace acreedor de la bondad de Vmds, siendo el único entre los de su clase que puede realizar el plan que la Sociedad se propone”³⁸. L'adhesió de Mazón per la causa de la BFBS és exposada en una veuement carta que escriví a Lissignol. Fins i tot proposa la creació d'una Societat a Espanya: “Quan la primera impressió (del Nou Testament) i la primera distribució estiguin fetes, jo seré suficientment fort, penso, per crear una nova Societat a casa nostra” i afegeix “la traducció del Nou Testament és el servei més important que nosaltres podem fer a l'Església del Senyor”³⁹.

Amb aquests dos homes, Lissignol creu que els seus propòsits reeixiran.

33. ABSC. Pérez Hervás: “A los Señores directores de la Sociedad Bíblica”. Montpeller, 27-11-1820. Cor. Inw. 1820. 51 d.

34. ABSC. Pérez Hervás. Montpeller, 6-3-1821. Cor. Inw. 1821. 15 c.

35. ABSC. Lissignol. Montpeller, 24-11-1820. Cor. Inw., 1820. 51 f.

36. ABSC. Lissignol. Montpeller, 26-10-1820. Cor. Inw., 1820. 47 b.

37. Mazón és definit per Feliu com un representant de la clerecia liberal exaltada. Feliu i Monfort o.c., pàg. 132.

38. ABSC. Pérez Hervás. Montpeller, 25-11-1820. Cor. Inw. 1820. 51 d.

39. ABSC. Mazón-Lissignol. Barcelona, 15-11-1820. Cor. Inw. 1820. 51 f.

Aquests es concretaven en dos projectes:

- 1) Imprimir la Bíblia en tres idiomes: castellà, català i basc.
- 2) Formar una Societat Bíblica a Espanya com la que ja existia a França en qualitat d'auxiliar de la BFBS de Londres.

L'interès per fer una traducció catalana del Nou Testament sembla que provenia de Pérez Hervás: "déjeme que le exponga la gran necesidad que tenemos de hacer una impresión de 2000 a 3000 ejemplares en catalán. Esta provincia es una de las más pobladas y en ella hay muy corto número de personas que hablan castellano (...). El pueblo es activo, ama la verdad, pero los frailes les han imbuido muchas ideas falsas y contrarias a las del Evangelio. Desearia, si fuere posible, darles el Santo Libro antes que empezase la cuaresma"⁴⁰. Lissignol escriu també: "Els catalans estan molt gelosos del seu llençatge, i tenen gran influència en els assumptes d'Espanya (...) caldria pensar en ells al mateix temps que en els castellans"⁴¹. Aquests informes favorables a la versió catalana del Nou Testament fa decidir la BFBS a autoritzar a Pérez Hervás perquè adoptés les mesures adients per a obtenir una acreditada versió de les Sagrades Escripures "in the Catalanian dialect"⁴².

La prioritat, però, la tenia la impressió i la ulterior difusió de la versió castellana del Nou Testament. Els passos a fer eren els següents:

- 1.- Mazón sol·licitaria l'autorització per a fer una edició del Nou Testament en castellà, sense notes ni comentaris, de la traducció aprovada a Espanya.
- 2.- Un cop obtinguda l'autorització, Mazón publicaria uns fullets que serien una crida a la nació espanyola per a la propagació del llibre.
- 3.- Es fixaria amb un impressor el preu del llibre; tinguem en compte que l'encàrrec seria de 5.000 a 10.000 exemplars.
- 4.- Quant al català i al basc, Mazón s'informaria del preu que costaria i s'asseguraria de les autoritzacions necessàries⁴³.

Lissignol confiava fermament en l'èxit de la seva empresa, sobretot a causa de les influents relacions que Pérez Hervás tenia "a través dels seus amics que estaven a la Cort i sobretot de la favorable disposició de molts bisbes que els seus amics coneixien particularment"⁴⁴.

Pérez Hervás escrivia a la Societat en aquest sentit: "Pueden Vd. contar con

40. ABSC. Pérez Hervás-Rönnenberg (secretari de la BFBS). Montpeller, 24-12-1820. Cor. Inw. 1820. 55 d.

41. ABSC. Lissignol. Montpeller, 28-12-1820. Cor. Inw. 1820. 56 c.

42. ABSC. Minutes of Committee. Vol. 11, pàg. 226. Printing Subcommittee. 12-1-1821.

43. ABSC. Lissignol. Montpeller, 26-10-1820. Cor. Inw. 1820. 47 b.

44. ABSC. Lissignol. Montpeller, 26-10-1820. Cor. Inw. 1820. 47 b.

doce mil Gefes de familia que han regresado a la casa patria penetrados del más puro reconocimiento por los socorros que han recibido en los días de tribulación (...) entre estos se hallan Grandes de España, consejeros, ilustrados eclesiásticos y los más famosos juriconsultos (...) y espero que el libro Santo penetrará en todos los pueblos de España”⁴⁵. En la llista de noms que adjunta destaquen el bisbe López Castrillo, diputat a Corts i els reconeguts liberals Marchena i Gómez Hermosilla⁴⁶.

Pel novembre de 1820 ja es sabia el nom de l'impressor. Era Joan Dorca, que també imprimia el *Diario Constitucional* de Barcelona que dirigia Mazón. Aquest es dedicava ara a visitar les persones que podien afavorir la tasca de la BFBS. En una de les primeres cartes adreçades a Lissignol, li comenta la seva visita al vicari general Avellà. Les instruccions d'aquest van ser ben explícites: la traducció havia de ser la del P. Sció, sense cap alteració ni modificació, i sobretot els comentaris no es devien suprimir.

Aconsellava finalment que la traducció fos dedicada al Príncep d'Asturies⁴⁷. En la segona carta, Mazón comunica a Lissignol que poden comptar amb el bisbe de Segòvia “amb el qual tinc tan bona relació com amb el bisbe de Palmira Fèlix Amat; tots dos ens procuraran en el seu temps bons serveis”⁴⁸.

En aquestes dates, Mazón publica en el seu diari una sèrie d'articles que malgrat la indirecta defensa de l'obra de la BFBS⁴⁹ van començar a preocupar els seus dirigents per les seves dures crítiques a l'Església. Així, Mr. Owen escriu a Lissignol manifestant que “donades les circumstàncies, la defensa de la veritat s'havia de fer en abstracte, i dirigir la gent vers la Bíblia (...) sense descendre a l'arena per combatre als que odien la llum”⁵⁰. En un altra carta pregunuen a Mazón, a través de Lissignol, que “no es llenci al camp de la política i la controvèrsia coses totalment contràries a l'esperit pacífic de nostra societat”⁵¹.

45. ABSC. Pérez Hervás “A los señores directores de la Sociedad Bíblica”. Montpeller 27-11-1820. Cor. Inw. 1820. 51 d.

46. Marchena era conegut per les seves idees liberals i anticlericals. Exiliat dos cops a França havia participat en la revolució francesa i havia dirigit la *Gaceta* de Madrid en temps de Josep I. Hermosilla era redactor del diari *El Censor*.

47. ABSC. Mazón-Lissignol. Barcelona, 22-11-1820. Cor. Inw. 1820. 51 d.

48. ABSC. Mazón-Lissignol. Barcelona, 2-12-1820. Cor. Inw. 1820. 53 b.

49. “Es pues a hacer conocer y valer, recomendar, y estudiar noche y dia, para poder explicar y defender este santo libro contra el filosofismo y la impiedad, no menos que contra las sombras, con que la superstición quisiera obscurecerlo, que deben dirigirse nuestras miras (...). Esta debiera ser nuestra ocupación primera (...) estudiar, propagar y defender el Evangelio. “Diario Constitucional de Barcelona” nº 24, 23-1-1821. pàg 4. Vegeu també la nota (14) del nostre treball.

50. ABSC. Owen-Lissignol. London, 20-2-1821. Cor. Outw. 1821. 8c.

51. ABSC. Rönnerberg-Lissignol. London, 8-6-1821. Cor. Outw. 1821. 35 f.

Aquesta crida a la moderació es va repetint al llarg de la correspondència. Rönnerberg afirma que el millor servei que es pot fer per la causa és la de propagar-la en silenci, deixant clar que ells són persones simplement dedicades al bé espiritual; d'altra banda, si les bibles espanyoles són publicades sota l'aprovació dels bisbes, "encara que es sapiga que nosaltres donem els socors serà impossible que ens acusin d'objectius sinestres, si nosaltres només donem al poble el que els seus propis pastors li preparen. Cal evitar tot combat. L'obra del Senyor no marxa precipitadament"⁵².

Pel març de 1821, Pérez Hervás anuncia que tot estava preparat per a imprimir el Nou Testament en dos mesos. No va ser així. La situació es va complicar per problemes d'impressió i financiació, -els quals, per extensió i tema del nostre treball, no ressenyarem aquí-⁵³, fins a arribar a una ruptura amb Mazón, el qual va ser acusat de frau per haver fet imprimir només 5.000 exemplars dels 10.000 encarregats. També es va produir un distanciament amb Pérez Hervás. L'objectiu de distribuir el Nou Testament havia fracassat. Rönnerberg escrivia a Lissignol sobre l'assumpte: "els millors caps, deia, son encara molt enfosquits per la carnalitat dels seus càlculs. La necessitat d'una reforma espiritual per establir sobre bases solides la reforma política, no sembla haver estat entesa encara a Espanya"⁵⁴.

El consul anglès a Barcelona, Mr. Tupper, va encarregar-se de l'edició dels restants exemplars, però la negativa del gran vicari Avellà d'autoritzar la distribució d'aquells Nous Testaments sense notes va fer decidir la BFBS a enviar-los a Gibraltar.

Malgrat aquesta desafortunada experiència, el Committee va decidir encarregar a Lissignol que cerqués els mitjans per a portar endavant la traducció al català del Nou Testament sempre que "fos aprovat pels bisbes de Catalunya"⁵⁵. El traductor escollit fou Torres Amat, amb el qual Lissignol va tenir una fraternal correspondència, que és objecte d'un altre treball nostre, però pel que respecta als plans de la Societat Bíblica no va reeixir. La qüestió de les notes va ser un obstacle insalvable perquè l'empresa es realitzés. Caldria esperar uns anys més perquè la proposta del Nou Testament en català fos realitat i les bibles de la BFBS poguessin circular per Espanya, no sense problemes, gràcies a l'esforç dels "colporteurs" anglesos Mr. Graydon i Mr. George Borrow.

52. ABSC. Rönnerberg-Lissignol. London, 16-1-1821. Cor. Outw. 1821. 2c.

53. Sobre aquest tema: Barrass, T. o.c. Pp. 50-80.

54. A la Biblioteca de Catalunya es troba un exemplar d'aquests Nous Testaments fets a l'Impremta de Dorca, però sense mencionar la Societat Bíblica.

55. ABSC. A Lissignol. London, 19-6-1821. Cor. Outw. 1821. 38 a.

Conclusió

La lectura de la Bíblia -que es vivia com una necessitat pels diferents reformadors religiosos; amb una perspectiva més espiritual, pels humanistes del S. XVI i els "il·lustrats" del S. XVIII, i amb una transcendència més política i social pels liberals dels inicis del S. XIX,- va quedar en una qüestió teòrica.

Una majoria del clergat era contrària a aquesta activitat, i l'altra minoria no tenia ni força ni els recursos suficients per a poder editar-la i distribuir-la. L'adveniment de la BFBS a Espanya podia semblar en principi una solució. L'objectiu de la Societat de fer arribar a tot el poble la Bíblia, mitjançant edicions assequibles, podia fer realitat aquella vella aspiració. Els contactes amb homes liberals (religiosos i laics), com hem vist, feien preveure un triomf de l'obra. No va ser així. No es van entendre; potser, com apuntava el secretari de la B.F.B.S., faltava encara una profunda reforma espiritual.

La qüestió de les notes va ser l'obstacle més poderós. La por -alimentada per escrits exaltats- a una propagació del protestantisme li van tancar les portes i no serà fins gairebé en les darreries del S. XIX que la difusió de la Bíblia comenci a reeixir.

